

76 שנים אחרי: בונקר סודי נחשף בגטו ורשה

עשרות זוגות תפילין שאותרו במהלך הריסת מבנים בגטו ורשה - הועברו לישראל בחשאי • הרב שדאג להבאתם ארצה: "ממצא נדיר מאוד"

חנן גרינווד //

פורסם ב: 25.01.2021 00:08 | עודכן ב: 25.01.2021 01:41 / 42

השמעת כתבה

התפילין שנתגלו במסתור // צילום: מכון שם עולם

עשרות שנים לאחר השואה ממשיכים להתגלות פריטים ומסמכים שמעידים על חייהם של היהודים בגטאות ובמחנות ההשמדה. כך, 76 שנים לאחר השואה, התגלה לאחרונה בונקר בתוך הריסות גטו ורשה שבו תפילין בנות מאה שנה, שהוחבאו מהנאצים וככל הנראה נשארו במקום לאחר שהיהודים גורשו מהמקום.

בשנים האחרונות החליטו הרשויות בפולין לבצע חידוש עירוני ולהרוס מבנים בתוך גטו ורשה כדי להפוך אותם למבני מגורים. לאחרונה, במהלך עבודות ההריסה, התגלתה במקרה כניסה לבונקר שנחפר על ידי מורדי גטו ורשה. אחד מעובדי הבניין הפולנים נכנס לתוך הבונקר כדי לפנותו, ואז גילה בפינת החדר עשרה זוגות תפילין מוחבאים מאחורי חפצים וספרים רבים.

זוגות התפילין שימשו את היהודים בנטו ורשה והוחבאו על ידיהם לאורך כל תקופת המלחמה. התפילין שנמצאו יוצרו לפני כ־100 שנה ונשמרו היטב לאורך כל הזמן הזה, בזכות היהודים שהחביאו ושמרו עליהן בחירוף נפש, אף שידעו שהדבר מסכן את חייהם.

הרב קריגר יושב ראש מכון שם עולם // צילום: אורן בן חקון

שליחי מכון שם עולם שפזורים ברחבי אירופה שמעו על הגילוי המרעיש ממקומיים שאיתם שמרו על קשר והפעילו לצורך איסוף ידיעות מסוג זה. הם פנו לפועלי הבניין באופן חשאי וביקשו מהם להעביר את זוגות התפילין שמצאו. לאחר משא ומתן ממושך והתחייבות לשמירה על סודיות בנין שיתוף פעולה מצידם מול הרשויות בפולין, הועברו התפילין לידיהם של השליחים. מבצע העברת זוגות התפילין נעשה בחשאי ומתחת לאפן של הרשויות, ולאחרונה הגיעו לישראל והועברו לחיטוי ולשימור במכון.

השבוע מתקיים כנס וירטואלי של המכון בנושא "האוניברסליות של השואה - צריבה או טשטוש?" לציון יום השואה הבינלאומי, שלקראתו נחשף דבר קיומן של התפילין. במסגרת הכנס יתקיימו פאנלים בהשתתפות פוליטיקאים, אנשי רוח, רבנים והיסטוריונים מהעולם, שידברו על זיכרון השואה בראייה בינלאומית. הכנס יועבר בזום ופתוח לקהל הרחב.

"הגילוי של עשרה זוגות תפילין מרוכזים במקום אחד מעיד על אורח חיים יהודי שעליו הקפידו בנטו", ציין הרב קרינר יושב ראש מכון שם עולם. לדבריו, "על אף הזוועות והמציאות האכזרית שבה חיו, הם המשיכו לשמור על המנהגים והמסורת שעליה גדלו. כמות התפילין מצביעה על מניינים מחתרתיים שהצליחו לקיים בתוך הבונקר, מתחת לאדמה ומתחת לאפם של הנאצים. התפילין הוחבאו לצד כלי הנשק והציוד ששימש את מורדי נטו ורשה, מה שמעיד על החשיבות שהיתה להן בעיני היהודים".

חדשות היהדות

יהדות

האם נמצא הבעלים של התפילין מגטו ורשה?

בעקבות הפרסום ב"ישראל היום" התגלה סיפור על אביו של יצרן תפילין מפורסם בבני ברק שהחביא את תשמישי הקדושה שלו בגטו • לא ברור אם אלו אותן תפילין

חנן גרינווד //

פורסם ב: 01.02.2021 16:25 | עודכן ב: 01.02.2021 17:01 / 1

השמעת כתבה

הידיעה ב"ישראל היום" על אודות התפילין שנמצאו בבונקר בגטו ורשה, 76 שנה אחרי השואה, פורסמה ברחבי הגלובוס. במדינות רבות התרגשו לקרוא על פריטי היודאיקה שהתגלו כל כך הרבה זמן לאחר המלחמה.

אלא שאדם אחד הרגיש שייכות גדולה יותר לתפילין, וזאת גם בשל מקצועו כאחד מיצרני התפילין המוכרים בארץ וגם מכיוון שהסיפור של הפריטים שנמצאו היה מאוד מוכר לו באופן אישי. "אבא שלי, ר' לייבל יוד, היה עד הימים האחרונים ממש בתוך גטו ורשה, ולאורך השנים סיפר רבות על הדרך שבה הניחו תפילין", מספר הרב ישראל יוד, הבעלים של מכון פאר בבני ברק.

אביו של הרב יוד, שהלך לעולמו לפני כ-15 שנה בגיל 94, התגורר בוורשה וכשנה לאחר תחילת המלחמה הועבר עם משפחתו לתוך הגטו. במאי 1943, שלוש שנים מאוחר יותר, החל המרד הגדול בגטו. "אבא לא השתתף במרד אבל היה נוכח בחלק מהאירועים המכוננים בו. הוא סיפר שהיה מהאחרונים ממש בגטו, בעודו מופגז בצורה שלא תאמן".

לייבל יוד הצעיר סירב להפסיק להניח תפילין לאורך כל תקופת המרד, ולכן החביא יחד עם כמה חברים תפילין בבונקר, במיקום שאותו הכירו. מדי יום היו חוזרים למקום, מניחים תפילין, ומסתירים את הפריטים. "הם היו מחביאים את התפילין כל יום. אני לא יודע אם הם היו שלו, אבל הוא היה שותף למהלך בהחלט".

בתום המרד נתפס לייבל יוד עם חבריו בידי הנאצים, ובדרך נס לא נורו למוות. "העמידו אותם בפני כיתת יורים, אבל אז קצין אמר שחבל על הכדורים". במקום זאת הם הועברו למחנה השמדה מיידנק, מהמחנות הקשים ביותר, ולאחר מכן המשיך למחנות בוכנוולד ודאכו. לאחר השואה עלה למדינת ישראל והשתקע בבני ברק. התפילין, שאיבד בשואה, מעולם לא נמצאו.

הרב יוד אומר כי אינו יודע אם לסיפור קשר ישיר לכך שהוא עוסק כבר עשרות שנים בייצור ומכירת תפילין, אך הוא מודה שמדובר בצירוף מקרים יפה במיוחד. "אני לא יודע לומר שבגלל הסיפור נמשכתי לזה. זה בוודאי סיפור מרגש, אבל לא בהכרח קשור. הייתה לי משיכה לתפילין ואני עוסק בתחום כבר 45 שנה - מהיום שאחרי חתונתי ובעזרת השם עד יומי האחרון".

האם התפילין שנמצאו הן אותן תפילין שאבדו לאביו של הרב יוד? כנראה שלעולם לא נדע, בוודאי לאור העובדה שלייבל יוד נפטר לפני שנים ארוכות. ישנם פרטים נוספים על המקום שבו נמצאו התפילין בגטו ורשה, אך אי אפשר לחשוף אותם על מנת שלא לפגוע במציאת חפצים נוספים מהשואה והבאתם לישראל. "הסיפור של לייבל יוד מצטלב עם נתונים שקיבלנו מניצולים אחרים. הם היו שמים את התפילין במקום מסויים וחוזרים כדי להשתמש בהן", מציין הרב אברהם קריגור, ראש מכון שם עולם, שאנשיו מצאו את התפילין.

הרב ישראל יוד // צילום: באדיבות המצולם

הרב קריינר והרב יוד שוחחו ארוכות ביוזמת "ישראל היום" על התפילין האבודות. "בתוך הבונקרים יש הרבה דברים שעדיין לא נמצאו. יש לנו עדויות מאוד מדוייקות - לא רק בוורשה אלא אפילו בבירקנאו. מקומות שאנשים הסתירו דברים כדי שייצאו בעתיד", אומר הרב קריינר. לדבריו, לפולין אין אינטרס לחשוף פריטים נוספים מכיוון שהדבר מעלה שוב את השאלה מה הייתה האחריות שלהם לשואה. "לכן הם מתעלמים ונותנים להרס להתרחש. אם אנשים שלנו לא היו מוצאים את התפילין הן היו מושלכות לפח".

יש עוד קשר קטנטן אחרון בין התפילין למשפחת יוד. לפני שנים רבות יום הרב ישראל יוד פרויקט מיוחד ואישי, בוודאי לאור התפילין האבודים של אביו. "הקמתי לפני 30 שנה פרויקט השבת אבדה לתפילין והחזרתי אלפי זוגות. היום, באתר של מכון פאר יש קטגוריה של השבת אבדה. זה אומנם נחשב להתנדבות, אבל עולה לי הרבה כסף. מבחינתי אני הולך עם זה וזו המצווה שאקח איתי לשמים". כרגע יש בחזקת מכון פאר יותר מ-500 זוגות תפילין.